

Miért Golanía Magna, miért ökopunk, miért neovágáns? Aki figyelemmel követi a nemrégiben Szamarak Költői-díjban részesült Horváth Benji költészetét, bizonyára sejti, mire gondolok, hiszen az *emlékmű a jövőnek* szerves folytatása Horváth korábbi költészetének. Ha e költészet eredetét, születését – így meghatározó csillagzatát – keressük, jobban rálátunk, hogyan alakult ez a kortárs közegekben markáns, egyéni, egyszerre archaikus és egyszerre kortárs hangon megszólaló líra. A kötet nyitóverse is (*Roots radicals*, egy punk dal címét

Makáry Sebestyén 77

GOLANIA MAGNA. AZ ÖKOPUNK NEOVÁGÁNS

horváth benji: *emlékmű*

a jövőnek

idézve), amely egyben a kötet legkiemelkedőbb versei közé tartozik, e visszatekintés felől közelít a jelenhez. Ahogy a gyökerek – „Amikor kölyökpunkok voltunk, köptek utánunk” – meghatározzák a fát, úgy a vers is filozófia-, világlátás- és életútösszegző (-sűrítő) is egyben.

Míg a punkokra, goliárdokra, vágáns költőkre úgy gondolunk mint a társadalom peremén elhelyezkedő csoportokra, addig Horváth – már az első versből kitűnik – nem izolált csoportosulásokat, hanem kohéziót, de legalábbis összefüggést lát/él meg „ebben az ezerarcú, istenektől és hagyományoktól hullámzó medencében”, ahol egykor „patakok és erdők / uralkodtak – ma rómaiak, tatárok, törökök, / szlávok, szászok, örmények, zsidók, románok / és magyarok szelleme keveredik”, és ahol a domesztikált ember még mindig és örökké összefügg a természettel: „Sötét fenyvesek könnyeit, elfelejtett ösvények / horzsolásait viseli a bőrünk. Ezt a sokarcú testet nem / lehet uralni sokáig. Ezt a szellemet / nem szelídíti meg törvény. Kiköpi magából.” Kiköpi, mint a társadalom a punkokat és a goliárdokat. Ez a táj egyszerre örült szemű sámán, föld, pásztor, kereskedő, vándor, virág (mérgező vagy gyógyító) és ember. „Mind egy” – amely összefoglaló versszakzárlatba nem érhető bele a posztmodern szóvicc: mindegy. Nem mindegy. Csak ezt a sokféleséget elfogadó rendszer lehet életképes, amelyik végre nem köpködne, és ami ellen, akkor talán nem is jönne szóba a(z önpusztító) lázadás. „Nehezen / és lassan vagyunk egyek. És még nehezebben, / még lassabban vagyunk együtt különbözőek.” „Nehéz és lassú a gyógyulás” – mondja ki már itt, az első versben az egyéni, társadalmi és globális gyógyulásra való igényét, ami a kötet mondanivalójának egyik központi eleme lesz. A tét egy gyógyuló és fenntartható élet megtanulása, a „hogyan” keresése. „A Gyógyulás

az én Istenem” – mondja később (*Először mindig hálát adok*). Ennek a spirituális, egészségügyi és ökológiai gyógyulásnak a keresése egyszerre puhítja és erősíti a punkot – „6 évet meg tudtam inni 1 nyár alatt és átaludtam / 9 millió hektár erdőtüzet de elég volt / több kontrollt akarok 100%-os tudatosságot” (*netflix nosztradamus*) –, radikalitását nem veszíti el sem társadalmi felelősségérzetében, sem poétikájában.

Horváth, miközben a monológokat és látomásokat, áradó beszédét (a mostanában nem divatos) sorvégi és belső rímekkel töri-pörgeti-kavarja vagy épp nyugtatja meg, a világ kézzelfogható és kézzel-foghatatlan kavarodását is felmutatja. Ennek egyik leglátványosabb megvalósítása a *Souled Out* című vers, amelyben – miközben a képernyőn megjelenik egy „újabb Éden” – „A Statisztika azt mondja 01111001 01101111”, de mégis „a Vagyok küldött”, és látszik egy „Alvó Csillagromboló a nappali égen”, míg „Vergilius és Beatrice pankrátormaszokban esik neki a bevásárlóközpont polcainak”... „Mert én vagyok a 00110000 Ugye / Beatrice és én vagyok a 00110001 Ugye” amivel együtt a vers talán egy digitális-globális kavalkádváltozata a Jelenések könyvében található krisztusi mondatnak: „Mert én vagyok az Alfa és az Omega.”, de meglehet, „csak” ennyit mond: én vagyok a B és a C. E kavalkád fogalmi leírása pedig a *Sonic Reducer* című versben olvasható: „izzadni kezdenek a falak, csúsznak a fotók, / csúsznak *Történelem* címmel, csúsznak / *A szerelem tiltott gyümölcsei* címmel [...] csúszik *Idő*, csúszik *Jó és Rossz Tudásának fája*[... stb.]” Hasonló elcsúszás figyelhető meg a beszédben is: „először mindig a tér jut eszembe a szó helyett / térközt mondok elcsúszik a tudat” – írja Horváth a *szóköz* című versben.

Horváth Benji költészete egyfajta próteuszi pingpong. Ahogyan a *Címtelen föld* antológia (Erdélyi Híradó – FISZ, 2020) előszavában André Ferenczel közösen írják – mintegy metamodern kulcsfogalomként –, az ő verseit is a „termékeny oszcillálás” jellemzi. A fókusz csatangol, a költő cserkeli. „Megengedhetem / magamnak hogy örökké akarjak élni csak tudnám / melyik nadrágot vegyem ma fel” – érződik az (önironikus) fókuszbizonytalanság: olykor nevetségesek a próbálkozásai, de mégis mi mást csinálhatna, „muzsáj tapogatózni valamiféle (akár rész)igazság felé, sőt, azt is elfogadja, hogy törekvései egyéni szinten talán feleslegesek, de társadalmilag mégsem teljesen hiábavalók. Emiatt mégis *hisz* valamiféle (töredezett, ingatag, de mégis elkerülhetetlen) narratívában” – olvashatjuk az antológia előszavában Horváth és André közös sorait a metamodern attitűdről, ami visszaforgatva az *emlékmű a jövőnek* elemzésére is passzol. Folytatva: „A digitális globalizáció korában lehetetlen egyetlen esztétikai kategóriával vagy filozófiai perspektívával felölelni jelenünket és annak szerteágazó, komplex megnyilvánulásait.” A befogadó elveszik a világ ingergazdagságában („[egymásra] csúsznak a fotók...”). Aki nem a teljes elvonulást választja, annak ebben a sokpólusú

világban kell eligazodnia. Így keveredik össze (szerencsés esetben terméke-nyen) a „komoly” és a „jelentéktelen”, az „öko” és a „spirituális”, az extázis, a tudatosság és a többi a metamodern tudat útvesztőiben. Figyelemre méltó, mennyire összecseng ez a kortárs, progresszív gondolatok felé nyitó előszó – a metamodern gondolat rövid megfogalmazása – a középkori 79 vágánsokról írt 1970-es tanulmánnyal (*Kóbor poéta vallomása*, Kriterion, Bukarest, 1970, Köllő Károly előszava), és mindkettő Horváth Benji költészetével. „A vers sorsát nemcsak a szerző fülébe csengő barbár remiszcenciák, hanem a középkori költészet leglényegesebb funkciója, a liturgikus rendeltetés is befolyásolja.” „Balbulus (dadogó) Nokter rímein – amely [mint új költői gyakorlat] megtöri a folyó beszédet, de egyben fokozott rezonanciát kölcsönöz – még át-átvillan pogány varázsigék, népi mondókák emléke, [... viszont később] mindez sikeresen összebékül Clairvaux-i Szent Bernát látomásokban testet öltő hevületével és az Abélard-féle merész teológiai fejtegetésekkel igényesen hajlékony formában és gazdag tartalmi változatossággal.” A párhuzam felfedésével – a műfajok keverésének középkori gyakorlata mintegy megvalósítása az előszóban írottaknak – nem a metamodern gondolat élet akarom elvenni, hanem a vágáns attitűd mindig friss, mindig többforrású és többpólusú, éppen ezért mindig megújulni, átmenetet, hidat verni képes, összekötő, felszabadító, mélyből és sekélyből, szentből és profánból merítő alaphelyzetét akarom dicsérni.

Horváth költészetének formája szintén hajlékony (másként nem is lehetséges e zsonglőri, jokulátori teljesítmény). Ugyanakkor tudatában van annak, hogy nincsen vers forma nélkül. A belső rímek hasonlóan törnek a verset, mint a cezúrákat idéző hosszabb szöközők és „/”-jelek. Horváth versnyelve túlnyomórészt áradó beszéd, amely folyamatosan keresi, töri és átlépi a formát. Mindezt néhol a szöveg tárgyává is teszi, nem húzva határt versforma és életforma között: „hagynom / kiönteni a formát. a meder nem élet. // az ember mintha be lenne állva, ránézésre / megmondja mi a nevem.” – mondja egy keresztrímes négy-sorper-versszak versben (*szabadszerda*). A „beállva” kifejezés itt azért érdekes, hiszen ez egyszerre jelenti a szövegvilágba is passzoló ’betépve’, ’bedrogozva’ állapotot, azonban a formában maradást, a formába öntöttséget is, ami a tudatosság és önkontroll felé elmozduló költői hangban a nem-életet, a szó szerinti én-vesztést, én-meg-nem-találást jelentheti, így gátja a globális társadalomban élő ember kapitalista-felhalmozó szerepéből való kilépésének, saját útra, akár küldetésre találásának. A kortárs (vagy még inkább a romantikus-modern) költészethez szokott fül számára Horváth nyelve olykor szembetűnően nyers. Nem hiszem, hogy Horváth ezzel – ma ez már hiú ábránd lenne – polgárpukkasztani akarna. Azonban a nyers hangvétel –

„A megcsalás / soha nem egy félrebaszás”, „Azzal baszok akivel akarok” (*Sonic Reducer*) – mégiscsak jelöl valamit: a bevett, kortárs versnyelvtől való távolállást, a szofisztikált megszólalás sikerébe vetett hit elvesztését.

80 A periféria felé közeledést. A punk alapállást. A nincstelen, port rúgó, borgőzös vándorköltők bárdolatlan hangvételét, azokét, akik összeférhetetlennek látták az értékeiket a világ (többnyire álságos) értékeivel: ezért kiabáltak, verekedtek: őspunkok voltak. Horváth – a *Sonic Reducer*ben – a párkapcsolati „hűségre” vonatkozólag egy társadalmilag nem elfogadott véleményt fogalmaz meg. Nem véletlen, hogy épp ennek a versnek a nyelve a legnyersebb, tartalma pedig az egyik legőszintébb költői megnyilatkozás. Utóbbit támasztja alá a nagybetűvel kezdett szavak sűrűsödése, amely először az elhagyott mondatvégi írásjelek „pótlásának” tűnik, majd érződik, inkább kiemelésekről van szó, ami a legexatikusabb részen már bemutatkozásnak hat (beleértve a vallomások mögöttes kérdését: ki vagyok én?): „Az én Szerelmem nem Birtok nem paktum / Nem büntelen *Nem Szent Hanem Örök*”. Az általam kiemelt bemutatkozás az egyházi dogmákat követni nem akaró (esetleg elvető), a hagyományos értékek válságát és „új” értékek szükségességét érző, a transzcendenciával kapcsolatot kereső életmodell megvallása is egyben.

Horváth nem egyedüli küzdő, számár (szemben az árral), művész, aki az uralkodó, gazdagságába (valójában nyomorába és vesztébe) rohanó emberiség elveinek ellentmond. A kötet bőségesen utal rokon szerzőkre, zenészekre, festőkre, alkotótársakra. A fent tárgyalt vers címe – *Sonic Reducer* – eredendően egy klasszikus punk zeneszámé. A kötet borítója – Gagyi Botond alkotása – olyannyira hozzátartozik a kötethez, hogy a címadó vers – *emlékmű a jövőnek* – Gagyi Botond festményeihez van címezve. De költők is feltűnnek, mint Sánta Miriám vagy Kali Ágnes, vagy a nemrégiben elhunyt Farkas Árpád. És természetesen román alkotók is, zenészek, képzőművészek. Az együtt gondolkodó-alkotó, egymásra ható közeg vitalitását, természetes folyását mutatja a román–magyar dichotómia feloldása olyan alkotóknak már a nevében is mint Székely Sevan és Székely Ian. A kötet társadalmi és globális célkitűzésével összhangban áll Horváth Benji kitartó szerkesztői, szervezői, fordítói, formális és informális tevékenysége, ami egyszersmind hitelesíti is az írottakat.

Talán a lelkesültségből fakad, hogy némileg túlírt úgy a verseskötet, mint néhol az egyes versek. Horváthnál kiemelten fontos a poétikát is átható egzisztenciális, társadalmi téteket mozgató megszólalás. Versnyelvére jelentékeny hatással lehet(ett) a slam, amelybe műfajilag is kódolt a fent említett tétek megszólaltatása, az állásfoglalás. A slam – ahogy az eredendő költészet – élőnyelvi. Horváth, aki legalább tíz éve rendszeres slam fellépő is, versnyelvében többször idézi a slam lazább mondatvezetését. Ilyenkor (a kevésbé

jól sikerült szövegek esetében), miközben a terjedelem gyarapszik (és az új mondanivaló egyre kevesebb), a vers hígul, nem, vagy alig halad bizonytalanodó vége felé. Hasonlóan látom a verseskötet egészét. A mellbevágó első ciklus problémafelvetésében, poétikájában szinte lefedi a verseskötet egészét, így a kötet címadó második ciklus – *emlékmű a jövőnek* – a 81 kezdeti lendület megtörése után kissé önismétlőnek, fásultnak hat. Éreztem ezt a *Nárcisznak pánikrohama van* című verstől kezdve, ahonnan főleg a tömörebb vagy radikálisabb poétikájú szövegek emelkedtek ki, mint például a *netflix nosztradamusz* és a *Souled Out* címűek.

A második ciklus nyitóverse – *Eredet* – Bréda Ferenc első verseskötetéből (*Tűzpróba*, Kriterion, 1983) vesz át részleteket. Az *Eredet* főhajtás a 2018-ban meghalt mester előtt, aki a fiatal Horváth Előd Benjámin költői, kozmikus és vágánsi útjára indította. A kolozsvári katakombák – utóbb Szamarak Költői-díjban részesült – Szókratésza–Villona még ma is lámpásként világít: „egymásnak adogatjuk a [tőle örökölt] elemlámpát a kozmikus didergésben” (*Eredet*). Bréda, aki figyelmét a szélek mindig friss szellemi szeleire irányította, tanulmányok és kritikák formájában a kortárs neovágáns költészet elméleti hátterét is megalapozta. Ezen munkáinak gyűjteményes kiadása a *Golania Magna* (Grinta, 2005) és a *Golania Magna Secunda* (Irodalmi Jelen, 2007). E munkának folytatásaként bocsátom közre *Az ökopunk neovágáns* című fejezetet. (*Jelenkor, Bp., 2022*)